

Zo na 13u #TROSkamerbreed over de bestuurlijke chaos Roermond.
Met of zonder #VanRey? Wegblijven of verantwoord... pic.twitter.com/oIQjfkMdPY

Kees Boonman @keesboonman

9

Roermond in turbulente tijden: de kwesties Van Rey en Offermanns

Pieter Tops

9.1 Inleiding

Het is mei 2013 wanneer het bestuur van de VVD-afdeling Roermond Jos van Rey voordraagt als lijstduwer voor de gemeenteraadsverkiezingen van maart 2014. Het landelijke partijbestuur van de VVD is het niet eens met deze beslissing, omdat Van Rey vanwege een justitieel onderzoek in opspraak is geraakt. Overleg volgt en de beslissing wordt opgeschort tot de ledenvergadering van 18 november. Als het Openbaar Ministerie (OM) dan nog niet duidelijk heeft gemaakt waar Van Rey van verdacht wordt, kan de ledenvergadering hem alsnog op de lijst zetten, zo wordt afgesproken. Zover zal het niet komen. In september 2013 wordt bekend dat Van Rey en een aantal andere lokale VVD-prominenten onder een eigen lijst aan de verkiezingen mee zullen doen. Zij worden door het lokale VVD-bestuur geroyeerd als lokaal partijlid, en behalen als Liberale Volkspartij Roermond (LVR) in maart 2014 een grote verkiezingsoverwinning.

Jos van Rey (1945) is een selfmade man en een succesvol ondernemer (in verzekeringen en vastgoed). Hij wordt in 1974 voor het eerst gemeenteraadslid in Roermond. Belangrijke drijfveer voor hem is om de ‘almacht’ van de katholieke kerk en de KVP/het CDA in Limburg te breken, zo laat hij regelmatig weten. Een aantal jaren is hij lid van de Tweede Kamer (van 1982 tot 1998, met een korte onderbreking); hij wordt een bekend parlementariër, door soms ‘onorthodox’ en ook wel loslippig optreden. Na zijn terugtreden uit de Tweede Kamer treedt hij in 1998 aan als wethouder in Roermond. Volgens vriend en vijand

slaat hij er in om Roermond ‘op de kaart te zetten’, onder andere door stevige impulsen aan de lokale economie te geven. Van Rey heeft een enorm politiek en maatschappelijk netwerk. Hij is lid van de Eerste Kamer (vanaf 2011) en van de Provinciale Staten in Limburg (vanaf 1995). Ransom zijn functioneren zijn ook altijd discussies. Is hij niet te dominant? Heeft hij niet te nauwe relaties met bevriende ondernemers? Met name zijn relatie met een lokale projectontwikkelaar komt regelmatig in die discussies terug.

De kwestie van Rey is er een met veel vertakkingen. Zij gaat over bestuurlijke integriteit en over verschillende opvattingen daarover, over de verhouding tussen politiek en strafrecht en de politieke consequenties van de start van een strafrechtelijk onderzoek inzake een politicus, over onoverbrugbare verschillen tussen lokale en landelijke politiek binnen één partij en de gevolgen daarvan, over ambiguïteit in de wijze van burgemeestersbenoemingen in Nederland en over de manier waarop al deze zaken in een moderne democratie ook via de media onder de aandacht komen en worden uitgevochten. Het is een crisis die vele dimensies kent en zich over een langere periode uitstrekt. We kunnen welhaast spreken van een institutionele crisis, waarin posities en opvattingen uiteenlopen over kerninstituten in onze samenleving, namelijk democratie en rechtsstaat, en wat daarbinnen aan gedrag geoorloofd is.

De kwestie Van Rey is nog niet klaar en ook nog niet uitgeanalyseerd. We zetten hier de belangrijkste feiten op een rij en inventariseren een aantal relevante spanningsvelden. Het is een kroniek die zich toespitst op de feitelijke gebeurtenissen. Gevoelens en emoties zijn er ook, soms in heftige mate. Voor een definitieve analyse is het nog te vroeg, al was het alleen maar omdat de rechtszaak tegen Van Rey op het moment van schrijven (juni 2014) nog moet beginnen. Duidelijk is wel dat de kwestie Van Rey te zijner tijd een interessant onderwerp is voor nadere beschrijving en duiding in een uitgebreide monografie (werktitel: de spanning tussen recht en politiek aan het begin van de 21e eeuw).

Het feitenrelaas is gebaseerd op open bronnen en met name op het onvolprezen ‘dossier Van Rey’ van het weekblad Binnenlands

Bestuur.¹⁰⁶ Ook is gebruikgemaakt van het requisitoir van de officier van justitie en de uitspraak van de rechtbank in de zaak Offermanns.¹⁰⁷

9.2 De aanloop

We beginnen het verhaal eind 2011. In oktober van dat jaar geeft burgemeester Henk van Beers van Roermond opdracht voor een onderzoek naar mogelijke schending van de gedragscode van de gemeente door VVD-wethouder Jos van Rey. Aanleiding is berichtgeving in de Limburgse kranten die Van Rey betichten van de schijn van belangenverstrengeling. Van Rey beslist volgens de kranten mee over kwesties die de belangen van een bevriende projectontwikkelaar raken. Ook zou zijn onafhankelijkheid als bestuurder in het geding zijn door zijn eigen zakelijke activiteiten. Er komt een onderzoekscommissie die is samengesteld uit oud-minister van Justitie Sorgdrager en hoogleraar bestuurskunde Frissen, die in maart 2012 haar advies uitbrengt. Van Rey heeft jarenlang de schijn van belangenverstrengeling op zich geladen door zijn vriendschappelijke contacten met een projectontwikkelaar, aldus de commissie. Vier achtereenvolgende gemeenteraden en twee burgemeesters hebben dit geweten, maar niets ondernomen. Van feitelijke belangenverstrengeling is volgens de commissie echter geen sprake geweest.

Het rapport leidt tot een stevig debat in de gemeenteraad op 5 april 2012. Einde van het liedje is dat Van Rey mag aanblijven; een motie van wantrouwen tegen het hele college van burgemeesters en wethouders wordt verworpen. Wel beslist de raad dat een wethouder zich voortaan door een collega laat vervangen zodra sprake kan zijn van de schijn van belangenverstrengeling. Ook komt er een werkgroep die bekijkt wat er anders en beter kan in de bestuurscultuur. Van Rey betoogt dat de commissie op onderdelen ongelijk heeft, en dat hij op andere onderdelen nog transparanter zal worden. Hij zegt verder dat hij contacten met de projectontwikkelaar altijd aan het college gemeld heeft. Hij zal dit

¹⁰⁶ Zie www.binnenlandsbestuur/vanrey, waarin ook citaten uit kranteninterviews zijn opgenomen.

¹⁰⁷ Het betreft respectievelijk het requisitoir in de zaak R.S.M.R. Offermanns (10/964025-12) Landelijk Parket, Eenheid Zuid-Holland d.d. 5 december 2013 en zaaknummer ECLI:NL:RBROT:2014:354.

voortaan ook aan de raad melden, zegt hij. De Commissaris van (toen nog) de Koningin laat weten de situatie in Roermond op de voet te zullen gaan volgen.

Ondertussen heeft burgemeester Van Beers van Roermond begin 2012 bekendgemaakt dat hij in de loop van het jaar wil opstappen. Om in zijn opvolging te voorzien wordt een vertrouwenscommissie ingesteld, die bestaat uit de fractievoorzitters van de partijen in de gemeenteraad. Van Rey is – als wethouder – adviseur van de commissie. De gesprekken van de vertrouwenscommissie met de kandidaten vinden plaats op 19, 20 en 26 september. De beraadslagingen van de vertrouwenscommissie zijn geheim. Op 27 september 2012 besluit de gemeenteraad om Ricardo Offermanns, dan burgemeester van Meerssen, als nieuwe burgemeester voor te dragen.

Dan doet op 19 oktober 2012 de Rijksrecherche invallen in de woning van Van Rey, in het stadhuis van Roermond en in de woningen van een zoon en dochter van Van Rey. Het Openbaar Ministerie (OM) verdenkt hem van ambtelijke corruptie en het lekken van vertrouwelijke informatie uit de vertrouwenscommissie naar een van de kandidaten. Die kandidaat blijkt Ricardo Offermanns, de voorgedragen burgemeester, te zijn, zo maakt het OM in een persbericht bekend. Het OM begint een strafrechtelijk onderzoek, waarin zowel Van Rey als Offermanns verdachten zijn.

Het bericht slaat in als een bom. Drie dagen later, in een extra raadsvergadering, treedt Van Rey af als wethouder. Ook stapt hij op als lid van de Eerste Kamer. Op diezelfde dag maakt Offermanns bekend dat hij zich terugtrekt als burgemeesterskandidaat. Even later wordt bekend dat hij (per 1 januari 2013) zal opstappen als burgemeester van Meerssen en dat hij zijn functie als voorzitter van de VVD in Limburg neerlegt. De VVD stapt uit het college van Roermond. Dat moet mede gezien worden als een daad van solidariteit met Van Rey, aldus VVD-fractievoorzitter Peeters.

Twee lijnen

We volgen de kwestie nu via twee lijnen. De eerste lijn is die van een prominent en populair lokaal politicus, Van Rey, waartegen een strafrechtelijk onderzoek wordt gestart op verdenking van ambtelijke corruptie en witwassen, maar die – tegen de zin van de landelijke partij – de steun blijft houden van een groot deel van zijn lokale politieke

achterban (zeker zo lang niet duidelijk is wat precies de aanklacht is). Een in essentie lokale kwestie krijgt daarmee landelijke vertakkingen. Deze lijn toont duidelijk verschillen in opvattingen over de verhouding tussen politiek en strafrecht en de consequenties van een strafrechtelijk onderzoek voor de positie van een politicus. Zij speelt zich voornamelijk af in de partijpolitieke sfeer, maar heeft ook consequenties voor het openbaar bestuur, omdat de verhoudingen in de gemeenteraad van Roermond in het geding zijn en het strafrecht daarbij een rol speelt.

De tweede lijn is die van het strafrechtelijk onderzoek naar het lekken van vertrouwelijke informatie en de consequenties die dat heeft voor een van de betrokkenen, oud-burgemeesterskandidaat Offermanns. Deze zaak is voor het OM in zekere zin ‘bijvangst’. In het kader van het onderzoek tegen Van Rey werd diens telefoon getapt en zijn ook de gesprekken met Offermanns afgeluisterd. Omdat deze laatste als burgemeester wordt voorgedragen, ziet het OM zich genoodzaakt versneld met de informatie naar buiten te komen (‘ook al zou dit het eigenlijke onderzoek kunnen schaden’, zo meldt de officier van justitie later). Pikant is dat een mogelijk gesprek met staatssecretaris Teeven over de burgemeestersbenoeming (Van Rey zou geïnformeerd hebben naar kandidaat Rookhuijzen, oud-korpschef van Noord-Limburg) door een technische storing niet is opgenomen; de staatssecretaris wordt hierover in de Tweede Kamer bevraagd, maar dit blijft zonder politieke consequenties. Deze lijn speelt zich voornamelijk af in het openbaar bestuur. Ze heeft betrekking op de vraag hoe een burgemeester in zijn functie wordt benoemd en wat daarin acceptabele spelregels zijn vanuit juridisch en politiek perspectief. Daarnaast heeft ze ook partijpolitieke en (uiteraard) persoonlijke consequenties.

Voor alle duidelijkheid: de twee zaken tegen Van Rey (inzake zijn nauwe banden als wethouder met een lokale projectontwikkelaar en inzake zijn contacten met Offermanns over de burgemeestersbenoeming) zijn nog niet voor de rechtbank gebracht. Langzaam maar zeker zwelt de kritiek op het OM hierover aan, en het is een van de bronnen van spanning tussen politiek en recht in deze kwestie.

9.3 De kwestie van Rey

Van Rey is na zijn terugtreden als wethouder in oktober 2012 de fractievergaderingen van de VVD blijven bezoeken. In februari 2014 laat landelijk VVD-voorzitter Korthals tijdens een gesprek in Den Haag met bestuursvoorzitter Cillekens van de VVD Roermond weten moeite te hebben met de aanwezigheid van Van Rey bij de fractievergaderingen. Volgens Cillekens is het echter aan de fractie hoe om te gaan met Van Rey en VVD-fractievoorzitter Peters meldt dat Van Rey gewoon welkom is en blijft. 'Ze mogen in Den Haag van alles adviseren; wij sluiten niemand uit, ook Jos van Rey niet', aldus Peters.

Ondertussen laat Van Rey weten, dat hij voor de gemeenteraadsverkiezingen van 2014 weer kandidaat wil zijn. Hij wil daarom dat het OM snel duidelijkheid verschaft over de aanklacht tegen hem. Het hoofdbestuur van de VVD zegt dat het aan plaatselijke afdelingen is om kandidatenlijsten van gemeenteraden vast te stellen. 'Maar in het algemeen vindt het hoofdbestuur het niet wenselijk dat personen die verdachte zijn in een strafrechtelijk onderzoek op kandidatenlijsten van de VVD komen te staan', aldus een woordvoester.

In mei 2013 blijkt dan dat Van Rey als lijstduwer op de lijst wordt geplaatst. Onder druk van het landelijk partijbestuur wordt dit besluit opgeschort, zo hebben wij in de inleiding al gezien, maar erg van harte gaat dit niet, zo blijkt uit een verklaring van het lokale partijbestuur.

'(...) Door de werkwijze van het OM worden de rechten van Jos van Rey ernstig beperkt, met als absoluut dieptepunt dat een aantal mensen en een groot deel van de media zich laten meeslepen in de aanname van ongefundeerde veronderstellingen. Men zou kunnen spreken van een politieke veroordeling zonder tussenkomst van de rechter. Wie van iets wordt verdacht heeft ook rechten. Hij of zij heeft het recht om te kiezen of verkozen te worden. Dat sommige VVD'ers zonder kennis van zaken hier anders over denken en durven spreken is op z'n zachts gezegd betreurenswaardig. Men zou als rechtgeaarde liberaal beter moeten weten.'

Volgens partijvoorzitter Korthals heeft de kwestie-Van Rey 'de hele partij gegijzeld'. Hij noemt dat 'knap vervelend'. Op een VVD-congres eind mei in Maarssen lanceert hij een voorstel: VVD-bestuurders moeten

‘vuistregels’ gaan tekenen waarin ze beloven integer te handelen. De verplichting geldt voor iedereen die een bestuurlijke functie vervult namens de VVD, van premier tot gemeenteraadslid. Ook wordt er een permanente commissie ingesteld die zich met integriteitskwesties in de partij bezighoudt.

Begin juni geeft Van Rey een paginagroot interview aan *De Telegraaf* en schuift hij aan bij het zondagochtendprogramma van Eva Jinek. Hij kiest daarbij de aanval. Justitie gaat volgens Van Rey als ‘een losgeslagen bende’ tekeer en heeft een tunnelvisie. ‘Ik ben bij voorbaat schuldig.’ Hij wil dat de Tweede Kamer een onderzoek instelt naar de werkwijze van het OM. Van Rey heeft ook gehoord dat de toenmalige bewindslieden Opstelten (VVD) en Spies (CDA) de inval van de rijksrecherche in zijn woning in Herten goedkeurden. Hij wil weten of dit waar is, ‘want dan spreek je eigenlijk over een politieke afrekening’, aldus Van Rey, die zegt een boek te gaan schrijven over zijn ervaringen. ‘Ik ben eigenlijk al vermoord door justitie. Maar ik leef nog en ik zal tot de laatste snik terugvechten.’

Een woordvoerder van minister Opstelten wijst er in een reactie op dat het OM de bevoegdheid heeft om zelfstandig te besluiten over een inval. Van toestemming door de minister is dus geen sprake. Die wordt over dit soort zaken alleen geïnformeerd. Ook vanuit het OM wordt op de uitlatingen van Van Rey gereageerd. Waarheidsvinding staat voorop in het onderzoek, zo stelt hoofdofficier Van der Burg. Advocate Stevens van Van Rey zegt in een reactie het vreemd te vinden dat het OM via de media reageert op uitlatingen van een verdachte. De raadvrouw wil daar verder weinig over kwijt om een wat ze noemt ‘trial via media’ te voorkomen.

De leden van de VVD-afdeling Roermond beslissen op maandag 16 september of Jos van Rey definitief op de groslijst komt te staan voor de gemeenteraadsverkiezingen van 2014. Dat is een voorlopige kieslijst, waarop de kandidaten in alfabetische volgorde staan. Een woordvoester van VVD-partijvoorzitter Korthals laat weten het ‘schadelijk voor de VVD’ te vinden dat nog steeds niet duidelijk is of het OM Van Rey gaat vervolgen. ‘Er ligt op dit moment geen aanklacht tegen Van Rey en de feiten zijn onbekend. Deze lange periode van onzekerheid is voor de VVD schadelijk’, aldus de woordvoester. De woordvoerder van het OM geeft in een reactie aan, dat het onderzoek naar Jos van Rey nog

‘geruime tijd’ zal duren. ‘Het doel van het OM is waarheidsvinding. Dat brengt met zich mee dat er tijd mee gemoeid is.’

Ook andere landelijke politici van de VVD gaan zich met de kwestie bezighouden. Premier Rutte steunt desgevraagd (op een persconferentie na afloop van de ministerraad op 13 september) de lijn van het partijbestuur. Hij stelt dat politici die betrokken zijn bij een strafrechtelijk onderzoek er verstandig aan doen zich verre te houden van kandidatenlijsten bij verkiezingen. ‘Het Openbaar Ministerie moet in volle rust en focus zijn werk kunnen doen. Het is aan mij en aan de minister van Veiligheid en Justitie om het OM daarin te verdedigen’, zegt Rutte. ‘Het recht zal zijn loop hebben’, stelt minister Ivo Opstelten van Veiligheid en Justitie. ‘Ik sta vierkant achter het OM.’

Op de ledenvergadering van 16 september 2013 wordt bekend dat zeven van de elf gemeenteraadsleden van de VVD overstappen naar een nieuw geformeerde lokale liberale partij. Aanleiding voor de afsplitsing is de uitlating van premier Mark Rutte op de persconferentie van de vrijdag ervoor. Zijn opmerking dat mensen die door justitie van corruptie worden verdacht beter niet op een kieslijst kunnen staan, schiet de meerderheid van de VVD Roermond in het verkeerde keelgat. ‘De landelijke VVD is gezien de recente uitspraken van diverse prominente leden blijkbaar tot een partij geworden die er niet voor terugdeinst op de stoel van het OM te gaan zitten en mensen ongefundeerd te veroordelen’, stellen de opgestapte VVD’ers in een toelichting op de breuk namens de nieuwe partij. Door op te stappen willen zij ervoor zorgen dat Van Rey alsnog aan de gemeenteraadsverkiezingen kan meedoen. Van Rey zelf, die ruim 50 jaar lid was van de VVD, stelt dat hij met zijn besluit opkomt voor zijn grondrecht. ‘Je kunt van niemand het grondrecht afnemen om op een kieslijst te gaan staan’, zegt hij na afloop van de ledenvergadering.

Het landelijke VVD-bestuur laat weten het verstandig te vinden dat Van Rey zich niet verkiesbaar stelt namens de VVD. Een paar weken later worden hij en tien anderen geroyeerd als lid van de VVD in Roermond. Zij mogen nog wel lid blijven van de landelijke VVD, maar het partijbestuur wil niet dat leden die in de gemeenteraad voor een plaatselijke partij actief zijn, invloed kunnen uitoefenen op de lokale afdeling van de VVD, bijvoorbeeld bij het vaststellen van het verkiezingsprogramma of de kandidatenlijst.

Bij de raadsverkiezingen in maart 2014 haalt de LVR tien van de 31 zetels in Roermond. De partij wordt niet in het college opgenomen.

9.4 De kwestie Offermanns

Begin december 2013 vindt de rechtszaak tegen oud-burgemeester Offermanns plaats. Deze zaak is losgeknipt van die van Van Rey. Het OM eist een werkstraf van 120 uur. Volgens het OM zijn de selectieprocedure en de benoeming van een burgemeester ‘niet voor niets omgeven door talloze regels (...). Bestuurlijke integriteit moet boven elke twijfel verheven zijn.’

Tijdens de zitting wordt een tapesprek afgespeeld, waarin te horen is hoe Van Rey aan Offermanns enkele vragen van de sollicitatiecommissie voorhoudt. Hier volgt een letterlijke weergave van een deel daarvan.

Fragment tapesprek

Uit afgeluisterde en opgenomen telefoongesprekken van de telefoon van [betrokkene 1] is gebleken dat [betrokkene 1] op maandag 24 september 2012 om 22.31 uur belde met de verdachte. Voornoemd gesprek is hieronder integraal weergegeven (J(os) = [betrokkene 1] /R(icardo) = de verdachte):

(...)

J: Krijg je de vraag voorgelegd van een raadslid eeuuhm die een stuk grond heeft in een bestemmingsplan en net voor de raadsvergadering hoor jij dat dat raadslid daarbij betrokken is en dat raadslid is van dezelfde partij als de wethouder en de wethouder wist het ook niet en wat ga je dan doen?.. Nou het belangrijkste antwoord is dat ze kan geven: ‘Nou dan haal ik het in ieder geval van de agenda af’.

R: Ja

J: Dan ga ik nader onderzoek doen, dan wil ik het naatje van de kous weten.. En dan komt [getuige 7]: ‘Ja maar het is nog erger, die wethouder heeft daar ook een stuk grond liggen en dat heeft ie ook niet verteld, dat heeft ie met een erfenis gekregen, dat was ie vergeten... En euh daar wordt verschillend op gereageerd maar ik heb na afloop gezegd nou mijn tegen de commissie ja ik zou zo’n wethouder daar zou ik het vertrouwen in opzeggen natuurlijk, kan dus niet.’

R: Ja

J: Vooral niet in zo'n stad als Roermond waar zoveel is voorgevallen. Nou dan krijg je op een gegeven moment een euh een euh hmm een driehoekje neergelegd.

R: Hmmhmm (bevestigend!)

J: En in dat driehoekje daarin staat de euh euh, boven staat daar voorzitter van de Raad, dan staat linksonder voorzitter van het College en rechts (onverstaanbaar) het Rijksorgaan. Waar bevindt u zich? De, de meesten zeggen middenin...dus

R: ...(onverstaanbaar)

J: Maar je maakt natuurlijk de mooiste indruk als je zegt tussen euh de, de Raad en het College, he want de Raad is de baas, dus het gaat meer richting de Raad.

R: Jaja, zeker (...)

J: Jajaja het is hoe je daar tegen aan kijkt etcetera.... Even kijken... Ik stel je een vraag als je, als je burgemeester wordt en de nationale politie is de regioburgemeester de burgemeester van Maastricht en dan wil men zijn plaatsvervanger de burgemeester van Venlo maken. Hoe zou, je krijgt de opdracht van de Raad en het College Roermond te doen, te doen zijn, dat Roermond het is. Hoe gaat u dat doen?

R: Ja

J: Nou dan ga ik met [betrokkene 3] eerst belangrijk is dat ik met [betrokkene 3] overleg ga plagen maar het allerbelangrijkste is dat alle Midden Limburgse gemeenten, en ik ben hier ook gestart als burgemeester dat die mij steunen, dus ik zorg voor draagvlak hier in Midden Limburg

R: Ja

J: Dan heb ik het meeste gehad...

R: Oke, nou dan weet ik even voldoende [betrokkene 1].

J: Ja en dan zien we elkaar woensdag en dan ga ik ervan uit dat het allemaal goed gaat.

R: We wachten maar eens even af, goed jongen
(...einde gesprek)

De officier van justitie stelt dat alle informatie van de vertrouwenscommissie vertrouwelijk is; die mag met niemand gedeeld worden. 'Ze wisten heel goed dat contact niet was toegestaan.' Volgens de aanklager hebben Offermanns en Van Rey meerdere keren contact over de benoeming gehad. Zij spreekt van een 'verwerpelijke cultuur'. Dat een kandidaat wil 'klankborden' en informatie wil inwinnen, daar is volgens de aanklager niets op tegen, 'maar niet met mensen die inside-information hebben.' Het OM vindt dat Offermanns, doordat hij zich heeft laten informeren door Van Rey, niet meer onafhankelijk is en niet meer boven de partijen staat. Offermanns is daardoor niet langer vrij, niet onbeïnvloedbaar en niet onafhankelijk. Hij zou een 'marionet' van Van Rey zijn geworden.

In zijn weerwoord zegt Offermanns tegen de rechtbank het vreemd te vinden dat hij wordt beschuldigd van ambtelijke corruptie. 'Dat meen ik echt. Er wordt gesuggereerd dat ik Jos van Rey zou hebben omgekocht om burgemeester te worden. Je moet een creatieve geest zijn of een bijzondere fantasie hebben om dit te kunnen verzinnen. Dat is nooit gebeurd', zegt hij. 'Ik heb nog nooit met zo'n situatie te maken gehad, en dan te boek staan als iemand die zich laat omkopen of omgekocht heeft, dat is een gekke wereld. Zo ken ik mezelf niet en zo kennen anderen mij niet.' Van Rey en Offermanns kennen elkaar sinds eind jaren negentig. 'We zijn partijgenoten en Van Rey was een prominent partijgenoot. Ik was voorzitter; dan heb je met prominente partijgenoten intensief contact. Dat was functioneel contact, we waren geen boezemvrienden.'

Na alle ophef is Offermanns geen burgemeester meer en ook geen voorzitter meer van de VVD in Limburg. De oud-burgemeester zegt dat hij sindsdien in 'een bizarre situatie terecht is gekomen'. Hij spreekt van een rollercoaster.

'Je raakt je toekomst kwijt, je raakt kwijt wat je heel graag doet. Je zit als ambteloos burger thuis. Ik vind het heel erg dat het zo lang duurt. Ik zit meer dan een jaar te wachten tot er aan deze bizarre situatie een einde komt. Ik ben blij dat ik hier nu zit.'

Eind januari 2014 doet de rechtbank uitspraak. Conform de eis krijgt Offermanns 120 uur taakstraf voor passieve ambtelijke omkoping. 'Offermanns heeft waardevolle, geheime informatie aangenomen', concludeert de rechtbank. Daardoor kon hij beter voor de dag komen bij zijn sollicitatie voor burgemeester van Roermond. Volgens de rechtbank is onder meer uit getuigenissen van leden van de sollicitatiecommissie gebleken dat Offermanns tijdens zijn sollicitatie precies de goede en gewenste antwoorden kon geven.

Offermanns is teleurgesteld over de uitspraak en spreekt van een mokerslag. Hij vindt dat hem niks te verwijten valt, omdat contacten binnen een partij bij burgemeestersbenoemingen heel normaal zijn. Hij gaat daarom in hoger beroep. 'Ik ben niet corrupt', aldus Offermanns in een interview aan L1. 'En daarom hoop ik dat mijn naam in hoger beroep gezuiverd wordt en ik word vrijgesproken.'

9.5 Analyse

Spanningsveld 1: strafrecht en politiek

Strafrecht en politiek, dat is altijd een ingewikkelde verhouding. Waar eindigt de juridische norm en begint de politieke strijd? Of vice versa. De grenzen zijn niet altijd even scherp. We zien het ook hier in deze casus. Regelmatig wordt geprobeerd om de activiteiten van het OM de politieke arena in te trekken, vooral door Van Rey zelf en zijn bondgenoten. Maar ook VVD-partijvoorzitter Korthals wijst op de ongemakkelijke positie waarin een politieke partij en een partijvoorzitter terecht kunnen komen wanneer het OM een strafrechtelijk onderzoek tegen een prominent partijlid begint. Korthals maakt deze opmerkingen nadat hij in oktober 2013 in totaal zeven uur lang gehoord is in de zaak Van Rey. De VVD-partijvoorzitter wijst op het gevaar dat politieke partijen worden gebrandmerkt omdat justitie ze zonder concrete verdenkingen in hun onderzoek meeneemt. ‘Het OM moet natuurlijk enige voorzichtigheid aan de dag leggen tegenover politieke partijen’, aldus Korthals. Voor hem dreigt nu het gevaar dat hij als voorzitter ‘minder goed kan functioneren tegenover leden en afdelingen’, zegt de oud-minister van Justitie.

Het OM blijft overigens stoïcijns onder deze kritiek, maar geeft wel een publieke toelichting. Het legt de nadruk op het belang van waarheidsvinding en laat zich niet opjutten. Premier Rutte en minister Opstelten, beiden van de VVD, nemen het OM in bescherming tegen kritiek van anderen.

Interessant in deze context is ook het requisitoir van de officier van justitie in het proces tegen Offermanns. Het OM komt op voor de democratie. Want ‘als de selectie voor een burgemeester in werkelijkheid heel anders verloopt dan naar buiten toe blijkt en belangrijke regels zijn geschonden, is de democratie rechtsreeks in het geding’, zo stelt de officier. Zij vervolgt:

‘Bestuurlijke integriteit moet boven elke twijfel verheven zijn; elke twijfel die ontstaat, raakt de hele gemeente en haar inwoners. Een eerlijke selectieprocedure is dan ook onontbeerlijk. Als getolereerd wordt dat een burgemeester in het zadel wordt geholpen op een wijze waarin dit in Roermond dreigde te gebeuren, dan wel dat dat als normaal zou worden beschouwd, gaat daar een corruptieve

werking van uit en ontstaat er een systeem waar publieke belangen en private belangen gaan verstrengelen en zal het persoonlijk gewin van bestuurders de overhand krijgen boven het gemeentelijk belang'.

En tot slot: 'Het behoort tot de taken van het OM om deze verwerpelijke cultuur voor het voetlicht te brengen en deze zaak aan de rechter voor te leggen'. Verderop in het requisitoir wordt deze stellingname uitgebreid met juridische argumenten onderbouwd en de rechter volgt in belangrijke mate de argumentatie van de officier.

Door Van Rey en zijn aanhangers wordt steeds gehamerd op het feit dat van een veroordeling geen sprake is, nog niet eens van een duidelijk omschreven aanklacht. Zolang dat het geval is beschikt iemand nog over al zijn burgerrechten, waarvan het passieve kiesrecht er een is, aldus Van Rey. Hij strijdt dan ook om het behoud van zijn grondrechten.

Staatsrechtgeleerde en oud-PvdA senator Joop van den Berg laat aan de vooravond van het proces tegen Offermanns weten dat Offermanns en ook Van Rey te lang moeten wachten op een aanklacht van het OM.¹⁰⁸ Publieke ambtsdragers zijn strafrechtelijk onevenredig kwetsbaar, vindt Van den Berg. Hij is niet te spreken over het jaar dat het OM uittrekt om de aanklacht tegen Van Rey rond te krijgen. De zaak tegen Offermanns begint na een jaar voorbereiding.

'Ik begrijp dat het OM tijd nodig heeft voor feitenonderzoek, maar in zaken waar publieke ambtsdragers corruptie wordt aangewreven, moet die tijd zo kort mogelijk zijn. Andere burgers zijn ook niet gelukkig als ze heel lang moeten wachten op een aanklacht, maar zij staan niet in de schijnwerpers. Ook bij Van Rey moeten we aannemen dat hij onschuldig is tot het tegendeel is bewezen. Politieke partijen zeggen niettemin: "treedt voorlopig uit het ambt, want tot de zaak voorkomt, kun je niet functioneren". En dat is ook zo. Voor andere burgers geldt dat niet. Het kan ook moeilijk anders voor publieke ambtsdragers, maar maak dan de tijd tot de aanklacht zo kort mogelijk. Een deadline van een half jaar tot de aanklacht zou ik niet vreemd vinden', zo stelt Van den Berg in een nadere toelichting in Binnenlands Bestuur.

¹⁰⁸ Column 'Al te trage justitie' op de website Parlement & Politiek, 29 november 2013. Op 1 juli 2014 ontleend aan http://www.parlement.com/id/vjf3k5jovnsg/al_te_trage_justitie.

Zo is het dus niet alleen een kwestie van opvattingen over verantwoordelijkheid (wie gaat er over de bewaking van democratie) en van een afweging van waarden (kwaliteit democratisch systeem versus individuele grondrechten), maar ook van tempo, waarbij de tijd die kenmerkend voor zorgvuldige oordeelsvorming in het ene (juridische) systeem nodig is in het andere (politieke) systeem betrekkelijk onhanteerbare gevolgen heeft.

Spanningsveld 2: landelijk versus lokaal

Mede door de landelijke bekendheid van Van Rey en zijn grote bovenlokale netwerk, raakt de kwestie ook de VVD. Het blijkt lastig om de lokale afdeling van de VVD te sturen. De VVD dreigt op landelijk niveau in het defensief te geraken. In de publiciteit worden de discussies in Roermond ook aan andere kwesties gekoppeld. In dezelfde tijd speelt namelijk ook de affaire Hooijmaijers, de gedeputeerde van de VVD in Noord-Holland die eveneens strafrechtelijk vervolgd wordt voor handelingen die hij als politiek bestuurder heeft verricht. Door de rechtbank wordt hij eind 2013 tot gevangenisstraf veroordeeld; zijn beroep daartegen loopt nog.

Deels is hier sprake van uit de hand gelopen uitingen van het idee van 'ondernemend besturen', dat een behoorlijke tijd dominant aanwezig is in het lokaal en provinciaal bestuur. De overheid zou zich veel ondernemender moeten gedragen, minder geleid moeten worden door regels en procedures en meer door te behalen resultaten, linksom of rechtsom, zo luidt hierin een dominante overtuiging. Goede relaties met het bedrijfsleven en het wegnemen van belemmeringen voor ondernemingen, worden daarbij als belangrijk gezien. In een doorgeschoten vorm, kan dit gemakkelijk leiden tot minder aandacht voor (of ook tot afstand nemen van) het procedureel-juridische kader waarin overheidshandelen zijn beslag dient te krijgen. Gezien zijn ideologie en oriëntatie is het ook weer niet zo vreemd dat juist de VVD daar op lokaal en provinciaal niveau last van heeft gekregen, hoewel ook andere partijen hier regelmatig problemen mee hebben gehad.

In deze tijd leidt dat tot toenemende kritiek op de VVD, maar ook tot toenemende aandacht voor vragen rond 'integer bestuur' binnen die partij. Het blijkt nog niet zo gemakkelijk om daar alle lokale afdelingen in mee te krijgen, zoals blijkt uit de kwestie Roermond. Daar

zal ongetwijfeld ook de traditionele bestuurscultuur in Limburg een rol in hebben gespeeld. Die heeft altijd meer dan in de rest van het land ‘transactionele’ elementen gekend: directe relaties; voor wat hoort wat; verbindingen die niet primair op inhoudelijke verwantschap zijn gebaseerd, maar op wat je voor elkaar kunt betekenen. Dienstbetoon en cliëntelisme wordt dat ook wel genoemd, en het is het afgelopen decennium in toenemende mate onder druk en kritiek komen te staan. Bijzonder is dat juist Jos van Rey steeds ten strijde is getrokken tegen de katholieke/christendemocratische varianten van deze vorm van politiek bedrijven, maar daar nu zelf van beschuldigd wordt.

Spanningsveld 3: de procedure van de burgemeestersbenoeming

De kwestie wijst ten slotte ook nog op de speciale positie van burgemeesters in Nederland en op de wijze waarop zij benoemd worden. Het burgemeesterschap is een bijzondere combinatie van een bestuurder die weliswaar een politieke achtergrond heeft, maar deze na het moment van benoeming toch zoveel mogelijk moet wegcijferen. In de benoemingsprocedure spelen politieke overwegingen steeds een rol, maar de procedure moet ook ‘zuiver’ zijn en heeft in sommige opzichten ook kenmerken van een zakelijke, op de selectie van expertise gerichte procedure, zoals bij (gewone) ambtenaren het geval is. En de procedure is in belangrijke mate lokaal georiënteerd, maar er zitten toch ook steeds bovenlokale beoordelingsmomenten in (met name via de rol van de Commissaris van de Koning, maar ook minister en/of kabinet hebben een formele rol).

Dat er in deze procedure verschillende overwegingen en belangen door elkaar spelen is dus niet zo vreemd. Dat er politiek overleg rond kandidaten plaatsvindt, is gebruikelijk. Dat daarmee aan de grenzen van de vertrouwelijkheid van de procedure gekomen wordt, is onvermijdelijk. In die zin heeft Offermanns wel gelijk in zijn verweer, dat contacten rond burgemeestersbenoemingen binnen politieke partijen normaal zijn.

En toch, wie de mate van gedetailleerdheid van het afgetapte gesprek tussen Van Rey en Offermanns leest, zal verbaasd zijn. Dit is geen politiek overleg meer, dit is nauwgezette voorbereiding en bevoordeling van een van de kandidaten. Dat het OM hier spreekt van ‘vals spel’, zoals de officier deed in haar requisitoir, is daarom wel te begrijpen. Een van de

kandidaten verkrijgt door de gang van zaken een ‘grote voorsprong’ op alle andere kandidaten. Ook binnen de wat dubbelzinnige procedures rond de burgemeestersbenoemingen, lijkt dat toch een brug te ver.

9.6 Tot slot: en de burgers

De kwestie Van Rey heeft veel vertakkingen. Strafrechtelijke interventie in politieke processen is altijd complex, hoe noodzakelijk dat soms ook geacht kan worden. Het OM is als bijproduct van een ander onderzoek gestuit op onregelmatigheden in de benoemingsprocedure rond een nieuwe burgemeester voor Roermond. Het heeft dit naar buiten gebracht, omdat de kwaliteit van de democratie in het geding was. De rechter heeft deze argumentatie gevolgd.

Interessant is dat er voor Van Rey in Roermond nog steeds grote steun bestaat. Een belangrijk deel van zijn lokale politieke vrienden is hem blijven steunen en bij de gemeenteraadsverkiezingen heeft de rond hem opgerichte partij een stevige overwinning behaald en kreeg Van Rey opnieuw veel voorkeursstemmen. Dat hij door zijn handelen de lokale democratie in gevaar zou hebben gebracht, wordt in ieder geval door een behoorlijk deel van de Roermondse burgers niet gesteund, zo kan hieruit worden afgeleid.